

MEDİAD

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Aralık-December 2025, 8(2), 627-647

Geliş-Submission: 14.11.2025 | Kabul-Acceptance: 24.12.2025

| Yayın-Publication: 31.12.2025

DOI: doi.org/10.47951/mediad.1823486

Dijital Göçmen ve Dijital Yerlilerin Ahlaki Değerleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma

Ekber Şah AHMEDİ*

Öz

Toplumun kültür, norm ve ahlaki değerlerinin öğrenme süreci olarak ifade edilen sosyalleşmenin, bilgisayar ve internet teknolojisinin yaygınlaşmasıyla birlikte kayda değer düzeyde dijital görünüm kazanmaya başladığı gözlemlenmektedir. Böylelikle dijital medya platformlarının dijital yerli olarak kavramlaştırılan kuşağın toplumsal yaşama dair birincil bilgilendirme kaynağı haline geldiği ve gündelik yaşam pratiklerinin önemli ölçüde dijitalleştiği izlenebilmektedir. Öz olarak dijital sosyalleşme olarak tanımlanan bu sürecin sosyolojik bakışla araştırılması sağlıklı dijital kültür ve dijital toplumsal yapı için önem arz etmektedir. Bu doğrultuda araştırmamız, dijital göçmen ve dijital yerlilerin dijital medya platformlarında ahlaki değerlere ilişkin tutum ve yönelimlerini incelemeyi hedeflemektedir. Bir başka deyişle bu araştırma dijital göçmenlerden dijital yerliye geçişte ahlaki değerlere bakışın farklılaşp farklılaşmadığını merhamet, mahremiyet, hakkaniyet gibi ahlaki değerler bağlamında ortaya koymayı amaçlamaktadır. Nicel desende tasarlanan araştırma Bursa'da ikamet eden 18 yaş ve üstü 411 katılımcı ile yapılmıştır. Elde edilen bulgular, dijital ahlaki değerler açısından dijital yerliler ve dijital göçmenler arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Din Sosyolojisi, Dijital Yerli, Dijital Göçmen, Dijital Ahlaki Değerler

A Sociological Study on the Moral Values of Digital Immigrants and Digital Natives

Abstract

The process of socialization, defined as the learning process of a society's culture, norms, and moral values, has begun to take on a significant digital dimension with the widespread adoption of computer and internet technologies. Consequently, digital media platforms have become the primary source of information about social life for the generation conceptualized as digital natives, and daily life practices have become significantly digitalized. In essence, the sociological study of this process, defined as digital socialization, is important for a healthy digital culture and digital social structure. In this regard, our research aims to examine the attitudes and orientations of digital immigrants and digital natives towards moral values on digital media platforms. In other words, this research aims to reveal whether the perspective on moral values differs in the transition from digital immigrant to digital native in the context of moral values such as compassion, privacy, and fairness. The study, which adopted a quantitative approach, was conducted with 411 participants aged 18 and over living in Bursa. The findings reveal a significant difference between digital natives and digital immigrants in terms of digital moral values.

Keywords: Digital Sociology of Religion, Digital Natives, Digital Immigrants, Digital Moral Values

ATIF: Ahmedî, E. Ş. (2025). Dijital göçmen ve dijital yerlilerin ahlaki değerleri üzerine sosyolojik bir araştırma. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)*, 8(2), 627-647. <https://doi.org/10.47951/mediad.1823486>

* Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Teknik Üniversitesi, e-mail: ekber.ahmedi@btu.edu.tr, orcid.org/0000-0003-0144-2153, Bursa, Türkiye

Giriş

Ahlak sözlükte “bir toplum içinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda buldukları davranış biçimleri ve kuralları” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1998, s. 48). Bir araştırma konusu olarak ahlak ve ahlaki değerler tarih boyunca teoloji ve felsefenin ana konularından olmuştur. Ancak 19. yüzyılda ahlakın, felsefeden bağımsızlaşan klasik sosyolojide de temel araştırma alanı haline geldiği görülmektedir (Hitlin, 2021, s. 631; Lukes, 2010, s. 549). Avrupa toplumlarının politik, ekonomik ve sosyokültürel olarak hızla dönüştüğü bu dönemde ahlak sosyal yaşamın vazgeçilmezi olarak ele alınmış ve modernleşme ile erozyona uğrayan geleneksel ahlaki değerler yerine toplumsal yapıda tutkal işlevi görecek yeni seküler bir ahlak sisteminin kurulması düşünülmüştür. Bu çerçevede ahlak sosyoloğu olarak değerlendirilen Durkheim’in ahlak sosyolojisi tipik bir örnek olarak zikredilebilir. Kimi sosyal bilimciler, araştırmalarında temel gayesinin ahlak olduğuna işaret ederek Durkheim’i Doğu’ya gitme amacıyla yola çıkan ve Amerika kıtasını “keşfeden” Kristof Kolomb’a benzetmektedir. Yani Durkheim’in, ahlak sisteminin inşası için yola çıkarak sosyolojinin bilim haline gelmesinde önemli katkılar sunduğu belirtilmektedir (Karasan, 1986, s. IV-V; Miller, 2003, s. 1). Durkheim’e göre ahlak davranış kurallarını düzenleyen bir sistem olup bireyin farklı koşullarda nasıl davranması gerektiğini belirlemektedir (1968, s. 24).

Ahlakın disiplin, toplumsal gruplara bağlılık ve otonomi olarak üç temel üzerine inşa edildiğini (1968, ss. 17-126) belirten Durkheim kendi yaşadığı döneminin temel sorununun ekonomik değil ahlaki çöküş olduğunu savunmaktadır (2005, s. 354). Bu sebeple Durkheim bilimsel çerçevede bir ahlak sisteminin, diğer bir ifade ile ahlak biliminin kurulmasını gerekli görmüştür. Ona göre ahlak, tıpkı diğer sosyal olgular gibi dışsal bir nesne olarak incelenmelidir (1994, s. xxv). Ancak sosyolojinin yarım yüzyıla yakın bir zaman diliminde ahlakı tıpkı din gibi tali bir araştırma konusu olarak değerlendirdiği görülmektedir (Hitlin, 2021, s. 633). Bir başka deyişle, klasik sosyolojinin özellikle Durkheim sosyolojisinin mirasının aksine sosyoloji bir bilim olarak zamanla ahlaki değerlerin sahasını terk etmiştir. Fakat literatüre bakıldığında son yıllarda ahlak sosyolojisi araştırmalarında bir ivmenin meydana geldiği ve (yeni) ahlak sosyolojisi teması ile pek çok çalışmanın yayımlandığı görülmektedir (Smith, 2003; Hitlin & Vaisey, 2010; Hitlin vd., 2023). Söz konusu çalışmaların dijitalleşmenin hız kazanarak toplumsal yapının değişmesine yol açtığı günümüz toplumunda önemi haiz olduğu söylenebilir. Zira İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra başlayan ve 1990’lı yıllardan itibaren internet teknolojisi ile hızla gelişen bilgisayar merkezli teknolojinin günümüzde dünya genelinde büyük dönüşümlere zemin oluşturduğu görülmektedir. Bu çerçevede toplumların dijitalleşmesinin hızı ve oranına bakıldığında söz konusu iddianın temellendirilebileceği görülebilir (TÜİK, 2025; We Are Social, 2025). Buradan hareketle günümüzde insanların ekseriyetinin, özellikle genç kuşakların, sosyalleşme ihtiyaçlarını önemli ölçüde dijital mecralar aracılığıyla karşıladıkları söylenebilir. Dijitalleşmenin 2000’li yıllardan itibaren yaygınlaştığı düşünüldüğünde özellikle teknolojinin içine doğan ve “dijital yerli” olarak ifade edilen kuşağı daha fazla etkilediği öne sürülebilir. Dolayısıyla sosyolojik anlamda toplumsal değişimin habercisi olan söz konusu gelişmelerle eş zamanlı olarak ahlaki değerlerin gelişmesi kültürel gecikmenin¹ önüne set çekebilir. Bir başka anlatımla, günümüzde bireyin sosyalleşme ihtiyacının büyük ölçüde dijital platformlar aracılığıyla gerçekleştiği dikkate alındığında, dijitalleşme kazanan sosyal yaşamın sağlıklı bir biçimde organize edilmesi için yasal düzenlemelerin yanı sıra ahlaki ve kültürel değerlerin geliştirilmesinin önemi açıktır (Hitlin, 2021, s. 644). Kısaca dijital platformlarda mahremiyetin dönüşümü, dezenformasyon, mezenformasyon,

linç ve dijital zorbalık gibi dijital yaşamı kaosa sürükleyebilecek kültürel gecikme tezahürlerinin araştırılması önem arz etmektedir. Bu çerçevede gerek yerli literatürde gerekse yabancı literatürde dijitalleşme sürecinin kuşaklar üzerine etkisini ölçen pek çok araştırmancın yanı sıra dijitalleşmenin ahlak ve değerlerle ilişkisini ele alan çalışmalar da mevcuttur. Nelson (2018), Nikou vd. (2018), Vatandaş (2020), Can ile Ulutaş (2021) Bozdağ Tulum ile Kaya (2022), Barrera-Verdugo (2023), Uncu (2024), Korkunç ile Aydemir (2025) ve Memiş ile Demiralay (2025) tarafından yapılan çalışmalar buna örnek gösterilebilir.

Bu çalışma ise dijitalleşme sürecinde dijital göçmen ve dijital yerli olarak kavramlaştırılan bireylerin dijital medya platformlarında ahlaki değerlere ilişkin tutum ve yönelimlerinin incelenmesini hedeflemektedir. Bu doğrultuda nicel desende kurgulanan ve Bursa’da ikamet eden 18 yaş ve üstü 411 katılımcı ile yapılan araştırmamız dijital ortamda bireylerin yönelim farklılıklarını mahremiyet, merhamet, hakkaniyet, sorumluluk, dürüstlük ve nezaket gibi ahlaki değerlerin yanı sıra cinsiyet, medeni durum, aile içi iletişim biçimi, sivil toplum faaliyetlerine katılım ve öznel dindarlık düzeyi bağlamında ortaya koyarak alan yazına mütevazı bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

1. Dijital Sosyalleşme, Dijital Göçmenlik ve Dijital Yerlilik

Aristoteles, *Politika* adlı kitabında insanın doğası gereği toplumsal bir varlık olduğunu belirtmektedir (1959, s. 9). İbn Haldun ise Aristoteles’e atfen *Mukaddime*’de insanın “tabiatı gereği medeni” bir varlık olduğunu ifade ederek toplumda (medine/umran) yaşamasının mecburi olduğuna işaret etmektedir (2005, s. 52). Örgütlü yaşamın zorunluluğunu belirten bu gerçeklik insanlar arasında iletişim ve ortak yaşam tarzı manasında kültürün olmasını gerekli kılmaktadır. Buradan hareketle insanların ortak emeğiyle oluşan kültür ve değerlerin örgütlü yaşamın temelini oluşturduğu söylenebilir. Toplumun sürdürülebilirliği için üzerine kurulduğu değerlerin yeni kuşaklara aktarılması gerekir. Literatürde söz konusu kültür ve değerlerin yeni nesillere aktarım sürecine sosyalleşme denilmektedir. Bu süreç “çocuğun büyüdüğü kültürde yetkin bir birey olabilmesi için gereken becerilerin, davranış örüntülerinin, değerlerin ve motivasyonların öğretilmesi” biçiminde betimlenebilir (Maccoby, 2007, s. 13). Bireyin ait olduğu toplumun kültürünü öğrenme süreci olarak da tanımlanabilen sosyalleşmenin, yaşamın ilk yıllarında yoğun olan birincil sosyalleşme ve yaşam boyunca süren ikincil sosyalleşme olarak iki evrede gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Giddens & Sutton, 2021a, s. 141). Çocukluk evresinde yaşanan sosyalleşmenin bireyin üzerinde görece kalıcı ve derin bir etki bırakacağı düşünülmektedir. Özellikle bireyin ahlaki gelişiminde anne babanın dolayısıyla ailenin yapılandırıcı etkisinden söz edilebilir (Maccoby, 2007, s. 14). Okul, üniversite ve işyeri, resmi ve gayri resmi eğitim ile büyük ölçüde ikincil sosyalleşme sürecini şekillendirmektedir (Giddens & Sutton, 2021a, s. 142). Dolayısıyla her iki evrede sosyalleşmenin gerçekleşmesinde rol oynayan aile, okul, akran grubu, işyeri ve medya gibi toplumsal ajanlardan bahsetmek mümkündür (Giddens vd., 2018, ss. 75-79). Sembolik güç olarak değerlendirilen medyanın (Thompson, 1995, ss. 16-17) günümüzde bireyin yaşamında, özellikle internet teknolojisi hesaba katıldığında, önemli bir yeri işgal ettiği görülmektedir.

Medyanın bir sosyal ajan olarak ele alınmasının televizyonun yaygınlaşması ile başladığı söylenebilir. Çünkü farklı toplumlarda yapılan araştırmalar televizyon karşısında geçirilen sürenin giderek arttığına hatta okulda ve akran grubuyla geçirilen süreden daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan bir çalışma bir çocuğun on sekiz yaşına gelene kadar televizyon ekranı karşısında 15.000 saat harcadığını ve bu sürenin, öğretmenleri ve akran grubu ile geçirdiği 4000 saatten fazla olduğunu ortaya koymuştur (Minow & LaMay, 1995, s.

5,181-182). Dolayısıyla sosyalleşme sürecinde özellikle görsel medyanın en azından diğer ajanlar kadar etkili olduğu ileri sürülebilir. Bilhassa internet temelli yeni medya ile beraber medyanın sosyal yaşamdaki güç ve etkisinin giderek arttığı görülmektedir.

Geleneksel medyanın tek merkezli ve tek taraflı yayın biçimi, Web 2.0 ile birlikte interaktif hale gelerek yepyeni bir boyut kazanmıştır. İnternet teknolojisi özellikle Web 2.0 ile birlikte medyada yayın çağı yerine interaktif çağ devreye girmiş ve üretüketici kullanıcı tipinin oluşmasını sağlamıştır. Başka bir deyişle, internetin etkileşimli bir yapıya kavuşması sonucunda izleyici/okuyucu kitlesi içerik üreticisi haline gelmiştir (Ahmedi, 2024, s. 393). Bu gelişmelerin ekonomik, ticari ve politik alanların yanı sıra bilginin yayılması, gündelik yaşam pratikleri ve sosyal ilişkilerin üzerine derin etkisinden söz edilebilir (Lupton, 2015, s. 1). Zira dijital uzam bireye bedensiz bir ortam sağlayarak gündelik pratiklerini yeni bir kimlikle sürdürmesine imkan tanımaktadır (Dereli, 2019, s. 87; 2022, s. 52). Kısaca dijital teknolojiler sosyokültürel yaşamın adeta dijital bir benzerinin oluşması için ortam hazırlamıştır. Böylelikle internet teknolojisi dijital toplumun temelini atarak bireyin sosyalleşme sürecinin önemli ölçüde dijitalleşmesini sağlamıştır. Web 2.0 teknolojisi üzerine kurulu olan sosyal medya platformları, bireye yeni bir buluşma mekanı sunarak dijital olarak sosyalleşmesini olanaklı hale getirmiştir (Vatandaş, 2020, s. 339). Dijital sosyalleşme olarak tanımlanan söz konusu süreç “bireylerin özellikle ergenlerin, dijital etkileşimler aracılığıyla beceri, norm ve davranış edinmesi”ne işaret etmektedir (Khalid vd., 2025, s. 1). Z kuşağı olarak betimlenen internet çağında dünyaya gelen bireyler dijital sosyalleşmeyi ilk deneyimleyen kuşaktır. 1990’lı yıllarda dünyaya gelen bu kuşağa bakıldığında dijital sosyalleşmenin onların genel eğitim süreçlerinin doğal bir parçası olduğu görülmektedir (Giddens & Sutton, 2021b). Yani bu kuşak, sosyal ağlar, çevrim içi oyunlar ve dijital topluluklar aracılığıyla sosyalleşmektedir. Mark Prensky bu kuşağı dijital yerli olarak tanımlamaktadır. 1980 sonrasında dünyaya gelen bu kuşağın bir dijital kültür içine doğduğu söylenebilir (2011, s. 17). Prensky ilkin 2001 yılında yazdığı “Digital Natives, Digital Immigrants” adlı makalesinde 20. yüzyılın son on yıllarında dünyaya gelen ve dijital teknolojiyle büyüyen ve dijital dili anadili olarak konuşan dijital yerlilerin sosyal yaşamlarının bilgisayarlar, video oyunları, cep telefonları ile çevrili olduğunu belirtmektedir (2001a, s. 1). Konuyu eğitim bağlamında tartışan Prensky’ye göre “günümüz çocukları, ebeveynlerinden çok farklı bir şekilde sosyalleşmektedir. (Bir dijital yerli) 10.000 saatin üzerinde video oyunu oynar, 20.000’den fazla eposta ve anlık mesaj gönderir ve alır, 10.000 saatin üzerinde dijital cep telefonlarıyla konuşur, 20.000 saatin üzerinde televizyon ve 500.00’den fazla reklam izler. Tüm bunlar, çocuklar üniversiteyi bitirmeden önce gerçekleşir. Buna karşın (bir dijital yerlinin) kitap okuma süresi ise en fazla 5.000 saat civarındadır” (2001a, s. 1, 2001b, s. 1).

Prensky dijital yerlilerin hızlı bilgi alma alışkanlığına sahip olduğunu ve aynı anda çoklu görev yapmayı tercih ettiklerini öne sürmektedir (2001a, s. 2). O, bu kuşağın anne babalarından farklı yaşam deneyimlerinin beyin yapılarını değiştirmiş olabileceğini belirtmektedir (2001a, s. 1). “Beynin artık genel olarak hayli esnek olduğu ve aldığı girdiye sürekli olarak adaptasyon sağladığı hesaba katıldığında teknolojiyle sıklıkla etkileşim kuranların beyinlerinin bu etkileşim dolayısıyla yeniden yapılandırılması mümkündür” (2011, s. 18). Prensky’nin yaklaşımını teknolojik evanjelizm (*technovangelizm*) olarak değerlendiren Michael Thomas dijital yerli kavramının üç varsayım üzerine kurulu olduğunu belirtmektedir: (1) “Büyük ölçüde homojen bir kuşak oluştururlar ve dijital teknolojiler konusunda anne babaları olan dijital göçmenlerin aksine farklı bir dil konuşurlar. (2)

Önceki kuşak öğrencilerden farklı şekilde öğrenirler. (3) Teknolojiyi içeren yeni öğretim ve öğrenme yolu talep ederler” (2011, s. 4).

Dijital teknolojinin yaygın olmadığı dönemde dünyaya gelen kuşağı dijital göçmen olarak betimleyen Prensky, bu iki kuşak arasında ciddi farklılıkların olduğunu ifade etmektedir. Buna göre, dijital teknoloji ile sonradan tanışan kuşak adaptasyon çabalarına rağmen daima dijital dili aksanlı konuşacaktır. Zira dijital göçmenler dijital yerlilerden tamamen farklı bir biçimde sosyalleşmiştir. Tıpkı sonradan öğrenilen bir dilin beynin farklı bir bölgesine yerleşeceği gibi dijital dil de dijital göçmenlerin beyinlerinin farklı bir bölgesine yerleşecektir (2001a, ss. 1-2). Bu da bu kuşağın farklı bir aksanla konuşmasına neden olacaktır. Burada dijital dili aksanlı konuşmak, dijital göçmenlerin iş yapma tarzının farklı olmasına işaret etmektedir. Bir metni bilgisayar ekranında incelemek yerine onun çıktısını alarak okumak gibi alışkanlıklar buna örnek gösterilebilir (Prensky, 2001a, s. 2).

Dijital göçmen ve dijital yerli kavramlarının ortaya atılmasından bu yana alan yazında pek çok tartışmaya neden olduğu görülmektedir (Desmurget, 2023, ss. 7-22). Özellikle Prensky'nin dijital teknoloji yetkinliğini keskin kuşak ayrımı üzerinden sunduğu izlenimi ve dijital yerli olarak tanımladığı kuşağı dijital eşitsizliği konusunu dikkate almadan yeknesak olarak tasvir etmesi ciddi manada eleştirilmiştir. Örneğin, Helsper ve Eynon (2010) tarafından Birleşik Krallık'ta yapılan çalışmaya göre teknolojik yetkinliğin belirlenmesinde en az kuşak ayrımı kadar kullanım genişliği, tecrübe, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi faktörler de önemlidir. Yazarlar özellikle öğretmen ve öğrenci arasında varsayılan uçurumun hatalı bir yaklaşım olduğunu belirterek kuşaklar arasında farklılığın olduğu varsayılsa bile kesinlikle kapatılmasının mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Benzer şekilde Li ve Ranieri (2010) tarafından Çin'de yapılan bir başka araştırmaya göre, dijital yerli olarak ifade edilen kuşağın teknoloji yetkinliği edinmesinde aldıkları eğitimin niteliği ve okudukları okul gibi faktörler belirleyicidir. Buna göre, dijital yerlilerin dijital olarak yetkin olmaları zorunlu değildir.

Prensky 2011 yılında “Digital Wisdom and Homo Sapiens Digital” adlı çalışmasında eleştirilere cevaben dijital yerli ve dijital göçmen kavramlarının metafor olduğunu belirterek literalist olarak ele alınmaması gerektiğini vurgulamıştır. Bu çerçevede Prensky yaklaşımının 1980 sonrası doğanların dijital teknolojiye otomatik olarak aşinalığını varsaymadığını dile getirmekte ve dijital yerli kavramının dijital yetkinlikten ziyade dijital kültürün içine veya dijital bir ülkeye doğanları betimlediğini ifade etmektedir (2011, ss. 16-18).² Ahlaki değerleri dijital göçmen ve dijital yerli kavramları üzerinden tartışan çalışmamız da dijital yetkinlikten ziyade söz konusu kuşakların ahlaki değerlere bakışını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı ve Metodolojisi

Yetişkinlerin dijital ortamdaki ahlaki değerlere yönelik tutum ve yönelimlerini konu edinen bu çalışmada nicel araştırma yöntemi esas alınmış ve ilişkisel tarama deseni tercih edilmiştir. Dijital ortamdaki ahlaki değerlerin kuşak, aile içi iletişim biçimi gibi değişkenlerle ilişkisini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada aşağıdaki hipotezler test edilecektir:

H₁: Katılımcıların dijital ahlaki değerleri cinsiyete göre farklılaşır.

H₂: Katılımcıların medeni durumuna göre dijital ahlaki değerleri farklılık gösterir.

H₃: Aile içi iletişim biçimine göre dijital ahlaki değer skorunda anlamlı farklılık söz konusudur.

H₄: STK katılımına göre dijital ahlaki değerler anlamlı şekilde farklılaşır.

H₅: Katılımcıların dine önem verme düzeyi arttıkça dijital ahlaki değerler skorları da artar.

H₆: Dijital göçmenlerin dijital yerlilere göre ahlaki değerlere bağlılığı yüksektir.

2.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu araştırmanın örneklemini Bursa'da yaşayan 18 yaş üstü 411 kişi oluşturmaktadır. Bunların 59'u 1980 öncesi doğumlu dijital göçmenler ve 352'si dijital yerlilerdir. Katılımcılar olasılığa dayalı olmayan örnekleme yaklaşımlarından kolayda örnekleme tekniği ile seçilmiştir.

Bu çalışmada Bursa Teknik Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 17.10.2025 tarih ve E-69707128-050.04-217138 sayılı onayıyla 24 Ekim 2025-31 Ekim 2025 tarihleri arasında veri toplanmıştır. Anketler örneklem grubunun tamamına Google Forms ile ulaştırılmıştır.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Özellikler

Doğum Tarihi	N	%		N	%	STK Katılım Durumu	N	%
1946-1964	5	1,2	1980-1995	83	20,2	Aktif olarak katılıyor	54	13,1
1965-1979	54	13,1	1996-2010	269	65,5	Ara sıra katılıyor	109	26,5
Cinsiyet	N	%		N	%	Katılmıyor ama destekliyor <td>198</td> <td>48,2</td>	198	48,2
Kadın	270	65,7	Erkek	141	34,3	Katılmıyor ve desteklemiyor	50	12,2
Medeni Durum	N	%		N	%	Aile İçi İletişim Biçimi	N	%
Bekar	287	69,8	Boşanmış	14	3,4	Güvene dayalı ve destekleyici	243	59,1
Evli	107	26	Dul	3	0,7	Saygılı ama mesafeli	59	14,4
Dine Verilen Önem	N	%		N	%	Katı/otoriter	37	9
Hiç Önemli Değil	11	2,7	Çok Önemli	106	25,8	Çatışmalı	47	11,4
Biraz Önemli	42	10,2	En Üst Düzeyde Önemli	166	40,4	İlgisiz	9	2,2
Önemli	86	20,9				Diğer	16	

2.3. Kullanılan Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda katılımcılara doğum tarihi, cinsiyet, medeni durum, aile içi iletişim biçimi, sivil toplum kuruluşuna katılım, dine öznel önem verme düzeyine ilişkin toplamda 6 soru sorulmuştur.

2.3.2. Yetişkinlerin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları Ölçeği

Bu çalışmada Korkmaz ve arkadaşları (2021) tarafından ortaokul öğrencilerine dönük geliştirilen dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algı ölçeğinin Yiğitçe ve Şentürk (2023) tarafından yetişkinlere uyarlanmış versiyonu kullanılmıştır. 17 madde ve 3 boyuttan oluşan ölçeğin uyarlama çalışmasında bütünlüğü korunmuştur. Buna göre, "Merhamet/Dürüstlük" boyutu 4 madde, "Mahremiyet/Nezakat" boyutu 6 madde ve "Hakkaniyet/Sorumluluk" boyutu 7 maddeden

oluşmaktadır. 5'li likert tipi ölçeğin skorlaması “Kesinlikle katılmıyorum=1”, “Katılmıyorum=2”, “Kararsızım=3”, “Katılıyorum=4”, “Tamamen katılıyorum=5” şeklinde yapılmaktadır. İstatistiksel analizler neticesinde ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik koşullarını sağladığı belirlenmiştir. Yiğitçe ve Şentürk güvenilirlik katsayılarını ölçek geneli için 0,831; “Merhamet/Dürüstlük” boyutu için 0,775; “Mahremiyet/Nezakat” boyutu için 0,906 ve “Hakkaniyet/Sorumluluk” boyutu için 0,868 olarak bildirmiştir. Bu araştırmada ise ölçek genelinin Cronbach α katsayısı 0,793; “Merhamet/Dürüstlük” boyutunun 0,737; “Mahremiyet/Nezakat” boyutunun 0,601 ve “Hakkaniyet/Sorumluluk” boyutunun 0,759 bulunmuştur.

2.4. İşlem

Çalışmada elde edilen veriler SPSS 29 aracılığıyla çözümlenmiştir. Analiz sürecinde Pearson korelasyon analizi, t-testi ve ANOVA uygulanmıştır. Araştırma değişkenlerinin tanımlayıcı istatistiklerine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlerin Cronbach α ve Çarpıklık-Basıklık Değerleri

	Cronbach α	Skewness	Kurtosis
Yetişkinlerin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları	,793	-,572	1,711
Merhamet/Dürüstlük	,737	-,692	,168
Mahremiyet/Nezakat	,601	-,580	,886
Hakkaniyet/Sorumluluk	,759	-,565	1,730

Tablo 2’de yer alan çarpıklık-basıklık değerlerinin literatürde kabul gören +2 ile -2 aralığında (George & Mallery, 2010) yer aldığı görülmektedir. Buradan anlaşıldığı üzere veriler normal dağılım göstermekte ve parametrik testlerin kullanımı için gerekli ön şart sağlanmaktadır. Değişkenlere ait Cronbach α değerlerinin de güvenilirlik için alt sınır olarak benimsenen 0.60’ın (Ursachi vd., 2015, s. 681) üzerinde olduğu görülmektedir.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Cinsiyet ve Dijital Ahlaki Değerler

Katılımcıların dijital ahlaki değerlerinde cinsiyete göre bir farklılaşma olup olmadığını tespit etmek için yapılan analiz sonuçları Tablo 3’te görüldüğü gibidir.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Dijital Ahlaki Değerler

Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Kadın	270	3,965	0,414	409	3,996	0,001
Erkek	141	3,777	0,515			

Bağımsız örneklem t-testi sonucuna göre katılımcıların dijital ahlaki değerleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t(409)=3,99$; $p<0,05$). Sonuçların “Katılımcıların dijital ahlaki değerleri cinsiyete göre farklılaşır.” şeklindeki H_1 ’i desteklediği anlaşılmaktadır. Ortalama değerlere bakıldığında kadınların dijital ahlaki değerlerinin ($X=3,96$) erkeklerin dijital ahlaki değerlerinden ($X=3,77$) yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç alan yazında mevcut çalışmalarla önemli ölçüde örtüşmektedir. Cinsiyet bakımından değerlere yönelik farklılıklar kültürel kodlar bağlamında da

değerlendirilebilir. Ancak farklı bağlamlarda yapılan çalışmalarda genellikle kadınların erkeklere göre değerlere yönelik bağlılıkları daha yüksek olarak bulgulanmıştır. Örneğin, Atari ve arkadaşları (2020) tarafından 67 ülkede ahlaki temeller kuramı bağlamında yapılan bir araştırmada kadınların özen (*care*), hakkaniyet (*fairness*), iffet (*purity*) gibi değerlerde puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu değerlere yönelik cinsiyet farklılıklarının kültürel olarak tekrarlanabilir olduğunu belirten yazarlar, sadakat ve otorite konusunda kültüre göre farklılaşmalar olduğunu öne sürmektedirler. Benzer şekilde Türkiye’de üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada evrenselcilik ve iyilikseverlik gibi değerlerde kadınların puanları daha yüksek gözlenmiştir (Dirilen-Gumus & Buyuksahin-Sunal, 2012). 70 ülkeden 127 örneklem üzerine öğrencilerle yapılan bir başka çalışmada kadınların iyilikseverlik ve evrenselcilik gibi değerlerde puanları yüksek iken erkek katılımcıların güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz yönetim gibi değerlerde kadınlara göre daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca güvenlik konusunda ilgili örneklerde farklılık göstermekle birlikte kadınların puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Schwartz & Rubel, 2005). Bu bulgulardan hareketle araştırmamız özelinde kadınların tıpkı gündelik yüz yüze iletişimde olduğu gibi dijital platformlarda da ahlaki değerlere yönelik bağlılıklarının erkeklere göre daha yüksek düzeyde sürdüğü söylenebilir.

3.2. Medeni Durum, Aile İçi İletişim Biçimi ve Dijital Ahlaki Değerler

Katılımcıların medeni durumuna göre dijital ahlaki değerlerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığının tespiti için yapılan varyans analizinin neticesi Tablo 4’te sunulmaktadır.

Tablo 4. Medeni Duruma Göre Dijital Ahlaki Değerler

Medeni Durum	N	X	S	Sd.	F	P	Eta ²	Anlamlı Fark
a. Bekar	287	3,86	0,44	2-408	3,496	0,031	0,017	a<b
b. Evli	107	4,00	0,47					
c. Dul	17	3,82	0,51					

Tablo 4’ten anlaşıldığı üzere gruplar arasında anlamlı farklılık söz konusudur ($F=2,771$; $p<0,05$). Buradan “Katılımcıların medeni durumuna göre dijital ahlaki değerleri farklılık gösterir.” şeklindeki H_2 ’nin desteklendiği anlaşılmaktadır. Yapılan post-hoc analizine göre anlamlı fark evli katılımcılar ile bekar katılımcılar arasındadır. Buna göre, evli katılımcıların dijital ahlaki değer ortalaması ($X=4,00$) bekar katılımcılardan ($X=3,86$) anlamlı şekilde yüksektir. Bu bulguların alan yazında oluşmuş literatür ile büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Zira işbirliği, fedakarlık, sevgi, şefkat gibi temeller üzerine kurulu olan evliliğin bireye sorumluluk yüklediği, norm ve değerlere uyumunu artırdığı düşünülmektedir. Örneğin Covid-19 pandemisi çerçevesinde 67 ülkede 46.450 katılımcıyla yapılan bir araştırmada sağlık önlemlerinde evli bireylerin uyumu bekar bireylere göre daha yüksek olarak bulunmuştur (Borau vd., 2022). Buna göre evli bireylerin bekar bireylere göre prososyal davranışlara daha fazla eğilimli oldukları iddia edilebilir. Araştırmamız özelinde toplumsal bağları güçlendiren bir kurum olarak evliliğin dijital ahlaki değerlere bağlılığı da güçlendirdiği görülmektedir.

Katılımcıların aile içi iletişim biçiminin dijital ahlaki değerlerini değiştirip değiştirmeyeceğini ortaya çıkartmak için yapılan varyans analizinin sonucu Tablo 5’te sunulduğu gibidir.

Tablo 5. Aile iletişim biçimine göre Dijital Ahlaki Değerler

Aile İçi İletişim Biçimi	N	X	S	Sd.	F	P	Eta ²	Anlamlı Fark
a. Güvene dayalı ve destekleyici	243	3,96	0,45	5-405	3,905	<0,01	0,02	d<a f<a
b. Saygılı ama mesafeli	59	3,88	0,36					
c. Katı/otoriter	37	3,79	0,58					
d. Çatışmalı	47	3,74	0,41					
e. İlgisiz	9	4,01	0,36					
f. Diğer	16	3,62	0,51					

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı üzere iletişim biçimi dijital ahlaki değerlerde anlamlı farka yol açmaktadır ($F=3,905$; $p<0,05$). Buna göre, “Aile içi iletişim biçimine göre dijital ahlaki değer skorunda anlamlı farklılık söz konusudur.” şeklindeki H_3 desteklenmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında mevcut olduğunun tespiti için post-hoc analizlerinden Tukey testi yapılmıştır. Sonuç olarak “Güvene dayalı ve destekleyici” iletişim tarzına sahip aile mensuplarının dijital ahlaki değer skorlarının ($X=3,96$) “Çatışmalı” iletişim tarzına ($X=3,74$) sahip aile mensuplarından ve “Diğer” iletişim türüne ($X=3,62$) sahip olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulguların literatürdeki çalışma sonuçlarıyla paralel olduğu söylenebilir. Zira değerlerin transferinde sıcak aile ortamının önemini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Albert ve Ferring (2012) tarafından yapılan araştırmada kuşaklar arası değer aktarımında çocuk/ergenlerin anneleriyle pozitif ve duygusal nitelikli iletişimlerinin etkili olduğu ortaya konmuştur. Buna göre çocukların ailenin ahlaki değerlerini alım-lamasında aile içi pozitif iklim, nefret duymama, duygusal iletişim, güvenli bağlanma gibi faktörlerin önemli rol oynadığı söylenebilir. Benzer şekilde Türkiye’de sekiz farklı çalışmanın meta analizini içeren bir makalede ailelerin çocuklarına değer transferinde anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur (Çetin, 2025). Bu bulgular ahlaki değer aktarımında sosyal psikolojik faktörlerin rolünü ortaya koymaktadır.

3.3. STK Katılımı ve Dijital Ahlaki Değerler

Sivil toplum kuruluşu faaliyetlerine katılımın dijital ahlaki değerlerde bir farklılık oluşturup oluşturmadığının tespiti için yapılan analizin sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 6. STK Katılımına Göre Dijital Ahlaki Değerler

STK Katılımı	N	X	S	Sd.	F	P	Eta ²	Anlamlı Fark
a. Evet aktif olarak katılıyorum.	54	4,05	0,44	3-407	5,876	<0,01	0,02	d<a
b. Ara sıra katılıyorum.	109	3,93	0,44					
c. Hayır, katılmıyorum ama destekliyorum.	198	3,88	0,39					
d. Katılmıyorum ve desteklemiyorum.	50	3,69	0,66					

Yapılan tek yönlü varyans analizi neticesinde sivil toplum kuruluşuna katılımın dijital ahlaki değerlerde anlamlı bir farklılığa sebep olduğu görülmüştür ($F=5,876$; $p<0,05$). Buradan “STK katılımına göre dijital ahlaki değerler anlamlı şekilde farklılaşır.” şeklindeki H_4 'ün desteklendiği anlaşılmaktadır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Games-Howell testine göre “Aktif olarak katılıyorum” seçeneğini işaretleyen katılımcıların dijital ahlaki değer skoru ($X=4,05$) “Katılmıyorum ve desteklemiyorum” seçeneğini işaretleyenlerden ($X=3,69$) anlamlı şekilde yüksektir. Bu bulgular güçlü sosyal bağların toplumun temelini oluşturan ahlaki değerleri güçlendirdiğini göstermektedir. Literatürde güçlü bağlar ve ağlar olarak tanımlanan sosyal sermaye kavramının temel unsurlarından birinin toplumsal ahlaki değerler olduğu söylenebilir (Aktan vd., 2017, ss. 92-93). Dolayısıyla ahlaki değerlere bağlılık ile güçlü toplumsal bağlar arasında yakın hatta çiftli yönlü bir ilişkiden söz edilebilir. Zira alan yazında ahlaki değerlerin güçlü sosyal sermayenin edinilmesinde önemini ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde Dünya Değerler Araştırması verilerine dayalı yapılan bir araştırmada ahlaki normların insanların güçlü ahlaki davranış standartları benimsemesinde rol oynadığı ortaya konmuştur (Uslaner, 1999). Kısaca bireylerin güçlü toplumsal (b)ağlarının ahlaki değerlerin özümsemesinde kilit bir role sahip olduğu gibi ahlaki değerlerin de güçlü toplumsal bağların oluşmasında kayda değer etkisinin olduğu söylenebilir.

3.4. Dindarlık ve Dijital Ahlaki Değerler

Katılımcıların dine önem verme düzeyi ile dijital ahlaki değerleri arasındaki ilişkiyi ölçümlemek üzere yapılan korelasyon analizi neticesinde iki değişken arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = 0,36$, $p < 0,01$). Buna göre “Katılımcıların dine önem verme düzeyi arttıkça dijital ahlaki değerler skorları da artar.” şeklindeki H_5 'in desteklendiği söylenebilir.

Tablo 7. Dine Öznel Önem Verme ve Dijital Ahlaki Değerler

	1	2	3	4	5
1. Dine Önem	1	0,306**	0,182**	0,287**	0,223**
2. Yetişkinlerin Dijital Ortamda Ahlaki Değerlere Dönük Algıları		1	0,669**	0,718**	0,844**
3. Merhamet/Dürüstlük			1	0,152**	0,344**
4. Mahremiyet/Nezaket				1	0,495**
5. Hakkaniyet/Sorumluluk					1

Dine bağlılığın dijital ahlaki değerlerin güçlendirilmesinde önemli bir dayanak olduğunu ortaya koyan bu bulguların özellikle ahlak ve din bağlamında oluşmuş literatür ile paralel olduğu söylenebilir. Örneğin Karslı (2021) tarafından Trabzon’da üniversite öğrencileri üzerine yapılan araştırmada sevgi, saygı, duyarlılık gibi ahlaki değerler ile dini tutum arasında olumlu yönlü ilişki gözlenmiştir. Benzer şekilde Kütahya’da Yılmaz (2013) tarafından yapılan bir araştırmada dini yönelim ile disiplin, sorumluluk, güven, bağışlama, saygı, ve doğruluk değerleri arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak araştırmada dini yönelim ile dürüstlük ve paylaşma değerleri

arasında dikkate değer bir bağ bulunmamıştır. Yurt dışında yapılan benzer araştırma bulgularından söz etmek mümkündür. Örneğin Dünya Değerler Araştırması verilerinden yararlanılarak Amerika Birleşik Devletleri'nde hazırlanan bir araştırmaya göre dine bağlılık ve başkalarına güven gibi temel değerler insanları yalan söylemek ve çalmak gibi ahlaki ve yasal olarak sorunlu eylemlerden caydırmaktadır (Uslaner, 1999). Yanı sıra alan yazında dinin toplumsal değerlerin tamamını değil bir kısmını desteklediğini ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Örneğin 15 ülkeden 21 farklı örneklem üzerine yapılan bir meta analiz çalışması dindar insanların toplumsal ve bireysel düzenin korunmasını teşvik eden değerlere bağlılık gösterdikleri, ancak değişime ve özerkliğe açıklık gibi değerlere sıcak bakmadıklarını göstermiştir (Saroglou vd., 2004).

3.5. Dijital Göçmenlik, Dijital Yerlilik ve Dijital Ahlaki Değerler

Dijital ahlaki değerlerin doğum tarihine göre anlamlı şekilde değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucu tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. Doğum Tarihine Göre Dijital Ahlaki Değerler

Doğum Tarihi	N	X	S	Sd.	F	P	Eta ²	Anlamlı Fark
a. 1996-2010	269	3,85	0,45	3-407	3,001	0,003	0,02	a<c
b. 1980-1995	83	3,95	0,40					
c. 1965-1979	54	4,02	0,55					
d. 1946-1964	5	4,05	0,23					

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı üzere kuşaklar arasında dijital ahlaki değerler açısından anlamlı bir farklılığın söz konusu olduğu bulgulanmıştır ($F=3,001$; $p<0,05$). Bu da "Dijital göçmenlerin dijital yerlilere göre ahlaki değerlere bağlılığı yüksektir." şeklindeki H_0 'nın desteklendiğini göstermektedir. Hangi gruplar için farklılığın söz konusu olduğunu tespit etmek üzere varyansların homojen olması sebebiyle post-hoc analizlerinden Tukey tercih edilmiştir. Buna göre 1996-2010 yılları arasında doğanlar ($X=3,85$) ile 1965-1979 arasında doğanlar ($X=4,02$) arasında dijital ahlaki değerler noktasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Ortalama değerler üzerinden bir sıralama yapmak gerekirse en yüksek skorun 1946-1964 yılları arasında doğanlara ($X=4,05$) ait olduğu, daha sonra 1965-1979 arasında doğanların ($X=4,02$), akabinde 1980-1995 arasında doğanların ($X=3,95$) geldiği ve en düşük skorun 1996-2010 yılları arasında doğan ($X=3,85$) Z kuşağına ait olduğu söylenebilir. Bu farklılaşmanın ahlaki değerlerin hangi boyutlarında olduğuna bakıldığında anlamlı farklılaşmanın merhamet/dürüstlük ve hakkaniyet/sorumluluk boyutlarında meydana geldiği görülmektedir.

Tablo 8.1. Merhamet Dürüstlük

Doğum Tarihi	N	X	S	Sd.	F	P	Anlamlı Fark
a. 1996-2010	269	3,81	0,83	3-407	4,639	0,003	a<c
b. 1980-1995	83	4,04	0,84				
c. 1965-1979	54	4,23	0,90				
d. 1946-1964	5	4,05	0,83				

Tablodan anlaşıldığı üzere merhamet dürüstlük alt boyutu puanları doğum tarihine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F=4,639$; $p<0,05$). Post-hoc testine göre 1996-2010 yılları arasında doğanların merhamet/dürüstlük alt boyutundan aldıkları puan 1965-1979 yılları arasında doğanlardan anlamlı şekilde düşüktür.

Tablo 8.2. Mahremiyet Nezaket

Doğum Tarihi	N	X	S	Sd.	F	P
a. 1996-2010	269	3,66	0,52	3-407	0,790	0,5
b. 1980-1995	83	3,72	0,49			
c. 1965-1979	54	3,62	0,64			
d. 1946-1964	5	3,93	0,30			

Tek yönlü varyans analizi sonucuna göre mahremiyet/nezaket skoru doğum tarihine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($F=0,790$; $p>0,05$). İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte ortalamalara bakıldığında en yüksek puanın 1946-1964 yaş grubunda olmasının dikkate değer olduğu söylenebilir.

Tablo 8.3. Hakkaniyet Sorumluluk

Doğum Tarihi	N	X	S	Sd.	F	P	Anlamlı Fark
a. 1996-2010	269	4,03	0,53	3-407	2,640	0,04	a<c
b. 1980-1995	83	4,11	0,52				
c. 1965-1979	54	4,25	0,62				
d. 1946-1964	5	4,17	0,23				

Tablo, hakkaniyet/sorumluluk skorlarının doğum tarihine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F=2,640$; $p<0,05$). Yapılan Tukey testine göre 1996-2010 yılları arasında doğanların hakkaniyet/sorumluluk puanları 1965-1979 yılları arasında doğanlardan anlamlı şekilde düşüktür.

Kuşaklar arası değer değişimi modernleşme bağlamında tartışılan bir konudur. Bu çerçevede Ronald Inglehart özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra modernleşme neticesinde elde edilen varoluşsal güvenliğin yeni kuşakların geleneksel değerlere yönelik bakışını değiştirdiğini iddia etmektedir. Ona göre bu süreçte bireyler "eşitlik, aidiyet, kendini ifade etme, kendini gerçekleştirme, yaşam kalitesi ve çevrenin korunması" gibi postmateryalist değerlere yönelmektedir. Bu bakış açısına göre sosyolojik ve ekonomik gelişmeler ihtiyaç hiyerarşisi ve değerlere yönelimi etkilemektedir (Ahmedi, 2023, ss. 72-79; Ronald, 2008). Bu minvalde 1998 ile 2009 yılını değer değişimi bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alan bir çalışmada Türkiye'de yeni kuşağın önceki kuşaklara göre geleneksel ve muhafazakâr değerlere bağlılıkları daha düşük olarak tespit edilmiştir (Marcus vd., 2016). Bu sonuç araştırmamız özelinde dijital yerli olarak ifade edilen kuşağın değer yöneliminin değiştiği şeklinde yorumlanabilir. Bu çerçevede yapılan bir araştırma da X, Y ve Z kuşaklarının değer yöneliminin farklılaştığını ortaya koymuştur. Söz konusu kuşakları temsil eden 1065 kişilik bir örneklem üzerine TR61 bölgesinde yapılan araştırmada, dijital yerli olarak tanımlayabileceğimiz Z kuşağının Y kuşağına, Y kuşağının X kuşağına göre adalet talebi ve konfor

ihtiyacı skorları daha yüksek bulgulanmıştır (Sarıkaya vd., 2024). Merhamet, dürüstlük, mahremiyet, nezaket, sorumluluk gibi görgü kuralları ve ahlaki değerleri ölçen araştırmamızda dijital yerlilerin skorları dijital göçmenlere göre daha düşük olarak gözlenmiştir. Bu sonuç yeni kuşağın dijital platformlarda temel ahlaki değerlere yönelik bakışının değiştiği şeklinde yorumlanabileceği gibi dijital yerliler için gerçek yaşamda geçerli olanın sanal ortamda geçerli olmadığı şeklinde de okunabilir. Özellikle konu disinhibisyon etkisi yaklaşımı (Suler, 2004) bağlamında ele alındığında internet ortamının sunduğu anonimlik, görünmezlik gibi olanakların ve otoritesizliğin, dijital yerlilerin siber uzamda yüz yüze iletişimden daha rahat ve kontrolsüz davranmalarına yol açtığı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç

Sosyolojik anlamda ahlak toplumsal yapının sağlıklı işlemini sağlayan değerler sistemi olarak tanımlanabilir. Toplumsal yapının değişmesi nispi olarak ahlaki değerlerin değişmesinin yanı sıra yeni ahlaki normların gelişmesini gerekli kılar. Zira toplum daima örgütlü yaşamı mümkün kılan normlar ve değerler manzumesi olarak ahlak sistemine gereksinim duymaktadır. Ancak 1940'lı yıllarda başlayan bilgisayar teknolojisinin internetle buluşmasının 2000'li yılların başından itibaren dünya genelinde devrim olarak nitelendirilen bir dijital dönüşüme yol açtığı görülmektedir. Toplumsal adaptasyon için kısa bir zaman dilimi sayılan bu süreçte toplumsal yapıyı ayakta tutan sosyal ve ahlaki değerlerin nispeten aşınmasına tanıklık edilmektedir. Özellikle bu araştırmanın sonucu dikkate alındığında dijital göçmenden dijital yerliye geçişte ahlaki değerlerin kayda değer düzeyde erozyona uğradığı görülmektedir. Dijital platformlarda mahremiyet sınırlarının bulanıklaşması, ifşa ve teşhir kültürü, linç kültürü, dezenformatik ve mezenformatik bilgi yayılımı gibi hususlar bu eğilimin somut örnekleri olarak sunulabilir. Kısaca dijital yerlilerin önemli oranda dijital sosyalleşme sürecinden geçtiği dikkate alındığında toplumsal hafızanın önemli bir parçası olan ahlaki değerlerin aktarılmasının göreceli olarak sekteye uğradığı görülmektedir. Bu durum, zamansal ve mekânsal olarak bir başka dünyanın kültürel yapısına göre geliştirilen ahlaki değerlerin dijital yerliler için göreceli olarak önemini yitirdiği ve dijital toplumsal yapıyı tanzim eden henüz yeni ahlaki normların tam olarak gelişmediği şeklinde yorumlanabilir. Ancak dijital sosyal yaşamın kaosa dönüşmemesi için toplumsal ve ahlaki değerlere ihtiyaç vardır. Buradan hareketle, yasal düzenlemelerin yanı sıra evrensel ahlaki değerleri koruyup destekleyen ve yeni kuşaklara aktarımında önemli rol oynayan aile gibi kurumların güçlendirilmesinin önemine işaret edilebilir. Ayrıca bireylerin, özellikle dijital yerlilerin, dijital yaşam ile gerçek yaşam arasında ahlaki değer algılarındaki bilişsel yanılgılarının bertaraf edilmesi için dijital medya okuryazarlıkları eğitiminin yaygınlaştırılmasının kritik önemi haiz olduğu söylenebilir. Son olarak konunun daha geniş örneklem grubu ve farklı boyutlarıyla niceliksel olarak araştırılmasının yanı sıra niteliksel olarak ortaya konması alan yazına anlamlı katkı sunabilir.

Kaynakça

- Ahmedi, E. Ş. (2023). *Varoluşsal güvenlik ve sekülerleşme: Modern bir teorinin eleştirisi*. Nobel Yayıncılık.
- Ahmedi, E. Ş. (2024). *Dijimodernizm bağlamında transhümanizm ve din: Sosyolojik bir inceleme*. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, 7(2), 387-405. <https://doi.org/10.52637/kiid.1524122>
- Aktan, C. C., Tunç, M., & Yay, S. (2017). *İnsan sermayesi ve sosyal sermaye arasındaki ilişki ve tamamlayıcılık rolü üzerine*. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 9(1), 81-103.
- Albert, I., & Ferring, D. (2012). *Intergenerational value transmission within the family and the role of emotional relationship quality*. *Family Science*, 3(1), 4-12. <https://doi.org/10.1080/19424620.2011.671496>
- Aristotle. (1959). *Politics* (H. Rackham, Trans.; 4. bs). William Heinemann Ltd. <http://archive.org/details/politicsrackhooarisuoft>
- Atari, M., Lai, M. H. C., & Dehghani, M. (2020). *Sex differences in moral judgements across 67 countries*. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 287(1937), 1-10. <https://doi.org/10.1098/rspb.2020.1201>
- Barrera-Verdugo, G. (2023). *The link between social media exposure and students' moral reasoning and environmental concern: A generational analysis in Chile*. *Cogent Social Sciences*, 9(1), 1-26.
- Borau, S., Couprie, H., & Hopfensitz, A. (2022). *The prosociality of married people: Evidence from a large multinational sample*. *Journal of Economic Psychology*, 92(102545), 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2022.102545>
- Can, İ., & Ulutaş, E. (2021). *Teşhir toplumu*. Ketebe Yayınevi.
- Çetin, H. (2025). *Değerler eğitiminde ailenin etkisi: Meta analiz çalışması*. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 1166-1190. <https://doi.org/10.17755/esosder.1598701>
- Dereli, M. D. (2019). *Dinî kimliklerin siber uzamda akışkanlaşması*. *İnsan ve Toplum*, 9(1), 85-115.
- Dereli, M. D. (2022). *Sanala veda: Sosyal medya ve dönüşen dindarlık*. Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Desmurget, M. (2023). *Screen damage: The dangers of digital media for children* (A. Brown, Trans.). Polity Press.
- Dirilen-Gümüş, O., & Büyüksahin-Sunal, A. (2012). *Gender differences in Turkish undergraduate students' values*. *Sex Roles*, 67, 559-570. <https://doi.org/10.1007/s11199-012-0197-4>
- Durkheim, E. (1968). *Moral education: A study in the theory and application of the sociology of education* (E. K. Wilson & H. Schnurer, Trans.). The Free Press.
- Durkheim, E. (1994). *The division of labor in society* (W. D. Halls, Trans.). The Macmillan Press Ltd.
- Durkheim, E. (2005). *Suicide: A study in sociology* (J. A. Spaulding & G. Simpson, Trans.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203994320>
- George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. Allyn & Bacon.

- Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, R. P., & Carr, D. (2018). *Introduction to sociology*. W. W. Norton & Company.
- Giddens, A., & Sutton, P. W. (2021a). *Essential concepts in sociology*. Polity Press.
- Giddens, A., & Sutton, P. W. (2021b). *Sociology*. Polity Press.
- Helsper, E. J., & Eynon, R. (2010). *Digital natives: Where is the evidence? British Educational Research Journal*, 36(3), 503–520.
- Hitlin, S. (2021). *Morality and sociological theory*. In S. Abrutyn & O. Lizardo (Ed.), *Handbook of Classical Sociological Theory* (pp. 631–649). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-78205-4_29
- Hitlin, S., Dromi, S. M., & Luft, A. (Ed.). (2023). *Handbook of the sociology of morality* (C. 2). Springer.
- Hitlin, S., & Vaisey, S. (Ed.). (2010). *Handbook of the sociology of morality*. Springer.
- İbn Haldun. (2005). *Mukaddimetu İbn Haldun* (M. Ş. Mustafa, Ed.). Resalah.
- Karasan, M. (1986). *Durkheim'in ahlak görüşü* (E. Durkheim, Çev.). *İçinde Meslek ahlakı* (3. bs). Millî Eğitim Basımevi.
- Karslı, N. (2021). *Üniversite öğrencilerinde manevi-insani değerler ve dindarlık ilişkisi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50, 143–174. <https://doi.org/10.17120/omuifd.891300>
- Khalid, K., Aftab, N., Ahmed, M., Khan, Z., & Muzaffar Janjua, M. (2025). *Development and psychometric validation of the digital socialization scale. Cogent Psychology*, 12(1), 2455805. <https://doi.org/10.1080/23311908.2025.2455805>
- Korkmaz, Ö., Kovancı, Ö., & Erdoğan, F. U. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 298–315. <https://doi.org/10.17556/erziefd.646377>
- Korkunç, E., & Aydemir, A. (2025). *Sosyal medyada popüler olma arzusu ve ahlaki değerler arasındaki ilişki: TikTok örneği. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 69, 21–44. <https://doi.org/10.47998/ikad.1543987>
- Li, Y., & Ranieri, M. (2010). *Are 'digital natives' really digitally competent? A study on Chinese teenagers. British Journal of Educational Technology*, 41(6), 1029–1042. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2009.01053.x>
- Lukes, S. (2010). *The social construction of morality? In S. Hitlin & S. Vaisey (Ed.), Handbook of the Sociology of Morality* (pp. 549–560). Springer.
- Lupton, D. (2015). *Digital sociology*. Routledge.
- Maccoby, E. E. (2007). *Historical overview of socialization research and theory. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Ed.), Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 13–41). The Guilford Press.
- Marcus, J., Ceylan, S., & Ergin, C. (2016). *Not so "traditional" anymore? Generational shifts on Schwartz values in Turkey. Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(1), 58–74. <https://doi.org/10.1177/0022022116673909>
- Memiş, M., & Demiralay, A. (2025). *Sosyal medya kullanım amaçları ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişki üzerine nicel bir araştırma. Türk Din Psikolojisi Dergisi*, 11, 11–38. <https://doi.org/10.59379/tdpd.1612051>

- Miller, W. W. (2003). *Durkheim, morals and modernity*. Routledge.
- Minow, N. N., & LaMay, C. L. (1995). *Abandoned in the wasteland: Children, television and the First Amendment*. Hill and Wang.
- Nelson, L. S. (2018). *Social media and morality: Losing our self-control*. Cambridge University Press.
- Nikou, S., Mezei, J., & Brännback, M. (2018). Digital natives' intention to interact with social media: Value systems and gender. *Telematics and Informatics*, 35(2), 421–435. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2017.12.019>
- Ogburn, W. F. (1923). *Social change with respect to culture and original nature* (2. bs). B. W. Huesch, Inc.
- Prensky, M. (2001a). *Digital natives, digital immigrants*. *On the Horizon*, 9(5), 1–6.
- Prensky, M. (2001b). *Digital natives, digital immigrants, part II: Do they really think differently?* *On the Horizon*, 9(6), 1–9.
- Prensky, M. (2011). *Digital wisdom and Homo sapiens digital*. In M. Thomas (Ed.), *Deconstructing Digital Natives: Young People, Technology and the New Literacies*. Routledge.
- Prensky, M. (2023, Ekim 7). *The coming A.I. natives*. Medium. <https://marcprensky.medium.com/the-coming-a-i-natives-056f06b3e088>
- Ronald, I. (2008). *Changing values among Western publics from 1970 to 2006*. *West European Politics*, 31, 130–146. <https://doi.org/10.1080/01402380701834747>
- Sarıkaya, O., Uzunbacak, H. H., & Akçakanat, T. (2024). Comparison of general attitudes and beliefs of generations X, Y, and Z. *İmgelem*, 14, 455–474. <https://doi.org/10.53791/imgelem.1468561>
- Saroglou, V., Delpierre, V., & Dernelle, R. (2004). *Values and religiosity: A meta-analysis of studies using Schwartz's model*. *Personality and Individual Differences*, 37(4), 721–734. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.10.005>
- Schwartz, S. H., & Rubel, T. (2005). *Sex differences in value priorities: Cross-cultural and multimethod studies*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(6), 1010–1028. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.89.6.1010>
- Smith, C. (2003). *Moral, believing animals: Human personhood and culture*. Oxford University Press.
- Suler, J. (2004). *The online disinhibition effect*. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321–326. <https://doi.org/10.1089/1094931041291295>
- TDK. (1998). *Ahlak. İçinde Türkçe sözlük* (1998. bs, C. 1, ss. 193–194). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Thomas, M. (2011). *Technology, education, and the discourse of the digital native: Between evangelists and dissenters*. In M. Thomas (Ed.), *Deconstructing Digital Natives: Young People, Technology and the New Literacies*. Routledge.
- Thompson, J. B. (1995). *The media and modernity: A social theory of the media*. Polity Press.
- Tulum, A. B., & Kaya, Y. (2022). “Dijital yerli öğrenciler”in “değerli” kavramına yönelik algıları ve “kök değerler” açısından analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, 154–193. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1187455>

- TÜİK. (t.y.). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması, 2025*. Geliş tarihi 4 Kasım 2025, gönderen [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2025-53925](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2025-53925)
- TÜİK. (2025). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması, 2025*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2025-53925](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2025-53925)
- Uncu, G. (2024). *Dijital sosyalleşme olgusunun sosyal kuşaklar üzerinde yarattığı deneyimler ve etkiler*. *The Journal of Social Sciences*, 47, 333–359. <https://doi.org/10.29228/SOBIDER.45776>
- Ursachi, G., Horodnic, I. A., & Zait, A. (2015). *How reliable are measurement scales? External factors with indirect influence on reliability estimators*. *Procedia Economics and Finance*, 20, 679–686. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00123-9](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00123-9)
- Uslaner, E. M. (1999). *Trust but verify: Social capital and moral behavior*. *Social Science Information*, 38(1), 29–55. <https://doi.org/10.1177/053901899038001002>
- Vatandaş, S. (2020). *Sosyalleşme ve sosyalleşmenin sosyal medya mecralarındaki anlamsal ve işlevsel dönüşümü*. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 813–832. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.675531>
- We Are Social. (2025, Şubat 5). *Digital 2025. We Are Social UK*. <https://wearesocial.com/uk/blog/2025/02/digital-2025/>
- Yılmaz, K. (2013). *Üniversite öğrencilerinin dini yönelimleri ile bireysel değerleri arasındaki ilişki*. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 129–146.
- Yiğitce, A. N., & Şentürk, Ş. (2023). *Yetişkinlerin dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 220–233. <https://doi.org/10.53629/sakaefd.1382556>

Son Notlar

¹ William Fielding Ogburn tarafından ortaya atılan kültürel gecikme (*cultural lag*) kavramı kültürün bölümlerinin aynı anda değişmediği ve bazı bölümlerinin daha hızlı değiştiği tezini savunmaktadır. Bir başka deyişle kültürel gecikme kavramı maddi kültür ve maddi olmayan kültür arasındaki değişim hızının farklılığına işaret etmektedir. Ogburn'a göre kültürün farklı bölümlerinin arasındaki değişim hızının farklılığı sosyal uyumsuzluğa (*social maladjustment*) neden olur. Detaylı bilgi için bk. (Ogburn, 1923, ss. 199-280).

² Prensky, dijital göçmen ve dijital yerli kavramlarının kuşaklar arasında karşılıklı öğrenmeden ziyade bir bölünme ve ayrımcılığı ima etmesi dolayısıyla gelen eleştirilerin bir kısmını haklı bulmuştur. Ayrıca yakın zamanda dünya genelinde dijital teknoloji ile donatılmasını dikkate alarak dijital göçmen ve dijital yerli kavramlarının raf ömrünü tamamlayacağını düşünmektedir. Bu sebeple bu kavramlar yerine dijital bilgelik kavramını önermektedir. Dijital bilgelik ile insanın doğuştan getirdiği bilişsel kapasitesinin ötesine erişmek için dijital teknolojiyi ustaca kullanmayı anlatmaktadır (2011, ss. 17-18). Ayrıca Prensky (2023) "The A.I. Native Are Coming" blog yazısında günümüzde yapay zeka alanındaki gelişmeleri dikkate alarak yapay zeka yerlisi (*AI Native*) kavramını kullanmaktadır.

MEDİAD

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Aralık-December 2025, 8(2), 627-647

Geliş-Submission: 14.11.2025 | Kabul-Acceptance: 24.12.2025

| Yayın-Publication: 31.12.2025

DOI: doi.org/10.47951/mediad.1823486

A Sociological Study on the Moral Values of Digital Immigrants and Digital Natives

Ekber Şah AHMEDİ*

Extended Abstract

Background

Morality is defined as “the forms of behavior and rules that individuals in a society adopt and are obliged to follow” (TDK, 1998, p. 48). As a subject of research, morality and moral values have been among the main topics of theology and philosophy throughout history. However, in the 19th century, morality became a fundamental field of research in classical sociology (Hitlin, 2021, p. 631; Lukes, 2010, p. 549). During this period, when European societies were rapidly transforming politically, economically, and socioculturally, morality was considered indispensable to social life, and it was thought that a new secular moral system should be established to serve as the glue of social structure, replacing traditional moral values that were eroding with modernization. In this context, the moral sociology of Durkheim, who is considered a moral sociologist, can be cited as a typical example. According to Durkheim, morality is a system that regulates rules of behavior and determines how individuals should behave in different circumstances (1968, s. 24). Stating that morality is built on three foundations: discipline, attachment to social groups, and autonomy or self-determination (1968, pp. 17-126), Durkheim argues that the fundamental problem of his era was not economic but moral decline (2005, p. 354). For this reason, Durkheim considered it necessary to establish a moral system within a scientific framework, or in other words, a science of morality. According to him, morality, like other social phenomena, should be studied as an external object (1994, p. xxv).

However, it appears that for nearly half a century, sociology has treated morality as a secondary research topic, just like religion (Hitlin, 2021, p. 633). Nevertheless, a review of the literature reveals that in recent years, there has been an acceleration in moral sociology research, and many studies have been published on the theme of (new) moral sociology (Smith, 2003; Hitlin & Vaisey, 2010; Hitlin vd., 2023). It can be said that these studies are significant in today's society, where digitalization is accelerating and leading to changes in the social structure. Since the Second World War, computer-centered technology, which began to develop rapidly with the advent of the internet in the 1990s, has laid the groundwork for major transformations worldwide. In this context, considering the speed and rate of societies' digitalization, it can be argued that this claim

* Assist. Prof., Bursa Teknik University, e-mail: ekber.ahmedi@btu.edu.tr, orcid.org/0000-0003-0144-2153, Bursa, Türkiye

is well-founded (TÜİK, 2025, We Are Social, 2025). Based on this, it can be said that today, the majority of people, especially the younger generations, meet their socialization needs to a significant extent through digital platforms. Considering that digitalization has become widespread since the 2000s, it can be argued that it has affected the generation referred to as digital natives, who were born into technology, to a greater extent. Therefore, the development of moral values can prevent cultural lag in line with these developments. In other words, considering that today the individual's need for socialization is largely met through digital platforms, it is clear that, in addition to legal regulations, the development of moral and cultural values is important for the healthy organization of social life, which has become digital (Hitlin, 2021, p. 644).

In short, it is important to study manifestations of cultural lag that could plunge digital life into chaos, such as the possibility of anonymity on digital platforms, the transformation of privacy, the invisible consequences of individuals' digital actions, lynching, and digital bullying. Within this framework, the present study aims to examine the attitudes and orientations of individuals conceptualized as digital immigrants and digital natives regarding moral values on digital media platforms during the digitalization process.

Methodology

The sample for this study consists of 411 individuals over the age of 18 living in Bursa. Of these, 59 are digital immigrants born before 1980 and 352 are digital natives. Participants were selected using convenience sampling, a non-probability sampling approach. Data obtained in the study were analyzed using SPSS 29. Pearson correlation analysis, t-tests, and ANOVA tests were applied during the analysis process.

Findings and Discussion

The analyses revealed a significant difference between generations in terms of digital moral values ($F=3.001$; $p<0.05$). According to the Tukey test conducted to determine which groups showed differences, there is a significant difference in digital moral values between those born between 1996 and 2010 ($X=3.85$) and those born between 1965 and 1979 ($X=4.02$). If we rank the average values, the highest score belongs to those born between 1946 and 1964 ($X=4.05$), followed by those born between 1965 and 1979 ($X=4.02$), followed by those born between 1980 and 1995 ($X=3.95$), and the lowest score belongs to Generation Z, those born between 1996 and 2010 ($X=3.85$).

Intergenerational value change is a topic discussed in the context of modernization. Ronald Inglehart (2008) argues that the existential security achieved as a result of modernization after World War II changed the new generations' view of traditional values. According to him, in this process, individuals are turning to post-materialist values such as "equality, belonging, self-expression, self-actualization, quality of life, and environmental protection." From this perspective, sociological and economic developments influence the hierarchy of needs and the orientation towards values (Ahmedi, 2023, pp. 72-79). A study comparing the years 1998 and 2009 in the context of value change found that the new generation in Türkiye was less attached to traditional and conservative values than previous generations (Marcus et al., 2016). This result can be interpreted as an indication that the value orientation of the generation referred to as digital natives has changed in the context of our research. Indeed, another study revealed that the value orientation of the X, Y, and Z generations differs. In a study conducted in the TR61 region on a

sample of 1,065 people representing these generations, the Z generation, which we can define as digital natives, scored higher than the Y generation, and the Y generation scored higher than the X generation in terms of demand for justice and need for comfort (Sarikaya et al., 2024).

In our study measuring etiquette rules and moral values such as compassion, honesty, privacy, politeness, and responsibility, the scores of digital natives were observed to be lower than those of digital immigrants. This result can be interpreted as indicating that the new generation's perspective on fundamental moral values has changed in digital platforms, or alternatively, that what is valid in real life is not necessarily valid in the virtual environment for digital natives. Particularly when approached in the context of the disinhibition effect (Suler, 2004) the anonymity, invisibility, and lack of authority offered by the internet environment can be interpreted as allowing individuals, especially digital natives, to behave more comfortably and uncontrollably in cyberspace than in face-to-face communication.

The blurring of privacy boundaries on digital platforms, the culture of exposure and exhibitionism, the culture of lynching, and the spread of disinformation and misinformation are concrete examples of this trend. This situation can be interpreted as moral values developed according to the cultural structure of another world, in terms of time and space, having relatively lost their importance for digital natives, and as the new moral norms that govern the digital social structure not yet being fully developed. In short, social and moral values are needed to prevent digital social life from turning into chaos. Based on this, it can be said that, in addition to legal regulations, strengthening institutions such as the family that protect and support universal moral values and spreading digital media literacy education to eliminate cognitive biases in individuals' perceptions of moral values between digital life and reality, especially among digital natives, is of critical importance.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı / Contribution of Authors

Araştırma tek bir yazar tarafından yürütülmüştür.

The research was conducted by a single author.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale intihal.net yazılımıyla taranmıştır. İlgili dergi kurallarına uygundur.

This article has been scanned using the intihal.net software and adheres to the relevant journal's guidelines.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

This study adheres to the rules specified under the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive."

Çalışmanın Etik İzin Bilgileri / Ethics Committee Approval

Bursa Teknik Üniversitesi Rektörlüğü Fen, Mühendislik ve Sosyal Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu'nun 22/10/2025 tarihli, 2025-24 toplantı numaralı ve 2 karar numaralı yazısı çerçevesinde çalışma etik açıdan bir sakınca içermemektedir.

Within the framework of the letter numbered 2, issued at meeting no. 2025-24 dated 22/10/2025 by the Research Ethics Committee for Science, Engineering, and Social Sciences of Bursa Technical University Rectorate, the study does not present any ethical concerns.